

ЖІНКИ В ЖИТТІ
МИХАЙЛА БУЛГАКОВА

ТРИ ДІВЧИНКИ, ЧІЙ ІМЕНА ТЕПЕР СТОЯТЬ ПОРУЧ В ЛІТЕРАТУРНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЯХ, НАРОДИЛИСЯ В РІЗНИХ КІНЦЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ - ТАСЯ В РЯЗАНІ, ЛЮБА ПІД ПОЛЬСЬКИМ МІСТОМ ЛОМЖА, ЛЮСЯ В РИЗІ. ВСІ "МАРГАРИТИ" З'ЯВИЛИСЯ НА СВІТ ВОСЕНИ: В 1892 РОЦІ - ТЕТЯНА, РІК ПО ТОМУ - ОЛЕНА, ЩЕ ЧЕРЕЗ ДВА РОКИ - ЛЮБОВ. ВСІ РОСЛИ В ВЕЛИКИХ СІМ'ЯХ: В СІМЕЙСТВІ ЛАППА БУЛО ШЕСТЕРО ДІТЕЙ, У БІЛОЗЕРСЬКИХ І НЮРЕНБЕРГ - ПО ЧЕТВЕРО. ВСЕ З ДИТИНСТВА ЛЮБИЛИ МИСТЕЦТВО.

ПЕРША ЮНАЦЬКА ЛЮБОВ - ТЕТЯНА ЛАПІА (1892 - 1982 РР.)

ТЕНДІТНА 15-РІЧНА ТАНЯ ЩЕ ВЧИЛАСЯ В ГІМНАЗІЇ, КОЛИ ПРИЇХАЛА В 1908 РОЦІ ДО КИЄВА З САРАТОВА ДО СВОЄЇ ТІТКИ НА КАНІКУЛИ. ТАМ ВОНА Й ЗУСТРІЛА 16-РІЧНОГО МИШКА БУЛГАКОВА, ЯК ЦЕ ЧАСТО БУВАЄ, ЮНАЦЬКА ЗАКОХАНІСТЬ ПОВНІСТЮ ОХОПИЛА МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ. ВОНИ ПОТАЙКИ БІГАЛИ НА ПОБАЧЕННЯ І ЦІЛИМИ ДНЯМИ ГУЛЯЛИ ПО КИЄВУ, РОЗГЛЯДАЛИ ПАМ'ЯТКИ І ЦІЛУВАЛИСЯ В ЗАТИШНИХ ПРОВУЛКАХ. АЛЕ З ЗАКІНЧЕННЯМ КАНІКУЛ ТАНЯ ПОВЕРНУЛАСЯ НАЗАД В САРАТОВ, АЛЕ ПОЧУТТЯ ІХ НЕ ОХОЛОЛИ. ЗНОВУ ЗАКОХАНІ ЗУСТРІЛИСЯ ЛИШЕ ЧЕРЕЗ ТРИ РОКИ, А ВЕСЬ ЦЕЙ ЧАС СПІЛКУВАЛИСЯ ПО ЛИСТУВАННЮ. НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ, ЩО БАТЬКИ БУЛИ ПРОТИ РАННІХ СТОСУНКІВ ДОЧКИ, ВОНИ ПРЕКРАСНО РОЗУМІЛИ, ЩО СПРАВА ЙДЕ ДО ВЕСІЛЛЯ. ТАК І СТАЛОСЯ, НЕЗАБОРОМ МІША І ТАНЯ ОБВІНЧАЛАСЯ.

У 1916 РОЦІ МИХАЙЛО ВИРУШИВ НА ФРОНТ, ПРАЦЮВАВ В ГОСПІТАЛІ І ОПЕРУВАВ ПОРАНЕНИХ. РАЗОМ З НИМ ПОЇХАЛА Й МОЛОДА ДРУЖИНА ТЕТЯНА, АЛЕ ГОЛОВНІ ВИПРОБУВАННЯ БУЛИ ПОПЕРЕДУ. ПІСЛЯ ТОГО, ЯК БУЛГАКОВА З РОЗПОДІЛУ ВІДПРАВИЛИ ЗЕМЬСЬКИМ ЛІКАРЕМ В ГЛУХЕ СЕЛО СМОЛЕНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ, ВІН ПРИСТРАСТИВСЯ ДО МОРФІЮ.

ТЕТЯНІ ДОВОДИЛОСЯ ЇЗДИТИ В МІСТО ЗА ЧЕРГОВОЮ ПОРЦІЄЮ НАРКОТИКУ, А КОЛИ ЇЙ НЕ ВДАВАЛОСЯ ЙОГО ДІСТАТИ, БУДИНКИ ВЛАШТОВУВАЛИ СКАНДАЛ. КОЛИ БУЛГАКОВ ДІЗНАВСЯ, ЩО ДРУЖИНА ВАГІТНА, ВІН НАПОЛІГ НА АБОРТІ, ЗАЯВИВШИ «Я САМ ЛІКАР І ЗНАЮ, ЯКІ ДІТИ БУВАЮТЬ У МОРФІНІСТІВ». ПІСЛЯ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ ТЕТЯНА ВЖЕ НЕ МОГЛА МАТИ ДІТЕЙ.

ЧЕРЕЗ ДЕЯКИЙ ЧАС, ДІЙШОВШИ ДО СИЛЬНІЙ ЗАЛЕЖНОСТІ, БУЛГАКОВ СТАВ САМ ПОТРОХУ ВІДМОВЛЯТИСЯ ВІД МОРФІЮ. В ЦЕЙ ЖЕ ЧАС ВІН ПОЧАВ ЗАЙМАТИСЯ ЛІТЕРАТУРОЮ, ТАКОЖ ВІДКРИТО ЗРАДЖУВАТИ ДРУЖИНІ. СВОЮ ПОВЕДІНКУ ВІН ПОЯСНЮВАВ ТИМ, ЩО ЯК БУДЬ-ЯКІЙ ТВОРЧІЙ ЛЮДИНІ ЙОМУ НЕОБХІДНО НАТХНЕННЯ, А ШУКАЄ ВІН ЙОГО В ЖІНКАХ.

ПЕРЕБРАВШИСЬ ДО МОСКВИ, ВІН СТАВ ГОВОРИТИ: «ДЛЯ ТОГО ЩОБ ЗАВОДИТИ ПОТРІБНІ ЛІТЕРАТУРНІ ЗНАЙОМСТВА, МЕНІ ЗРУЧНІШЕ ВВАЖАТИСЯ ХОЛОСТИМ». ПІСЛЯ ДЕСЯТИ РОКІВ ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ ВОНИ РОЗЛУЧИЛИСЯ.

БУЛГАКОВ ПАМ'ЯТАВ СВОЮ ЮНАЦЬКУ ЛЮБОВ ВСЕ ЖИТТЯ І, ПЕРЕБУВАЮЧИ ВЖЕ ПРИСМЕРТИ, ШЕПОТІВ: «ЗНАЙДІТЬ ТАСЮ, Я ПОВИНЕН ПЕРЕД НЕЮ ВИБАЧИТИСЯ».

СПРАВЖНЯ МУЗА - ЛЮБОВ БІЛОЗЕРСЬКА (1895 - 1987 РР.)

З ДРУГОЮ ДРУЖИНОЮ МИХАЙЛО ОПАНАСОВИЧ ПОЗНАЙОМИВСЯ НА ОДНОМУ З ЛІТЕРАТУРНИХ ВЕЧОРІВ У МОСКВІ. ЯСКРАВА, ОСВІЧЕНА, ВЕСЕЛА ЛЮБОВ БІЛОЗЕРСЬКА ВІДРАЗУ Ж ЗВЕРНУЛА УВАГУ ПИСЬМЕННИКА. ДОВГІ РОЗМОВИ ПО ДУШАМ І РОЗПОВІДІ ПРО ЕМІГРАЦІЮ ЗБЛИЗИЛИ ЇХ, І БУЛГАКОВ НЕ ЗАМИСЛЮЮЧИСЬ, ЗАПРОПОНУВАВ БІЛОЗЕРСЬКОЇ РУКУ І СЕРЦЕ. СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ БУЛГАКОВА І БІЛОЗЕРОВОЇ НАГАДУВАЛА ВИРУЮЧИЙ ФОНТАН. ДРУЖИНА ПОСТІЙНО ВЛАШТОВУВАЛА ВДОМА ГУЧНІ ВЕЧІРКИ, ЗАПРОШУВАЛА ГОСТЕЙ, НЕВТОМНО БАЗІКАЛА З ПОДРУГАМИ ПО ТЕЛЕФОНУ І ВІДВОЛІКАЛА ПИСЬМЕННИКА ВІД РОБОТИ. ВТОМИВШИСЬ ВІД ПОСТІЙНОГО РОЗДРАТУВАННЯ ОДНОГО РАЗУ ВІН ЗАЯВИВ: «ЛЮБА, ТАК НЕМОЖЛИВО, АДЖЕ Я ПРАЦЮЮ!» І ВОНА ВІДПОВІЛА: «НІЧОГО, ТИ НЕ ДОСТОЄВСЬКИЙ!» ЦЕ ПРИЗВЕЛО БУЛГАКОВА В СКАЗ І ДАЛО ПЕРШУ ТРИЩИНУ В СТОСУНКАХ ПОДРУЖЖЯ.

ТИМ ЧАСОМ МИХАЙЛО ОПАНАСОВИЧ ЗАКІНЧИВ І ОПУБЛІКУВАВ РОМАН «БІЛА ГВАРДІЯ», ПРИСВЯТИВ БІЛОЗЕРОВІЙ ПОВІСТЬ «СОБАЧЕ СЕРЦЕ», А ТАКОЖ П'ЕСУ «КАБАЛА СВЯТОШ».

ЧЕРЕЗ КІЛЬКА РОКІВ ПІСЛЯ РОЗЛУЧЕННЯ ЛЮБОВ ЄВГЕНІВНА ПОЧИНАЄ ПИСАТИ МЕМУАРИ «О, МЕД СПОГАДІВ». У ТВОРІ ВОНА РОЗПОВІДАЄ ПРО СВОЄ ЖИТТЯ, ЗОКРЕМА З МИХАЙЛОМ БУЛГАКОВИМ.

ДО СМЕРТІ ВІДДАНА ОЛЕНА ШИЛОВСЬКА
(1893 - 1970 РР.)

ЗІ СВОЄЮ ТРЕТЬОЮ ДРУЖИНОЮ
МИХАЙЛА БУЛГАКОВА ПОЗНАЙОМИЛА
ЙОГО ДРУГА ДРУЖИНА ЛЮБОВ. ОЛЕНА
ШИЛОВСЬКА БУЛА ЧАСТИМ ГОСТЕМ В
БУДИНКУ ПИСЬМЕННИКА. МІЖ НИМИ
НАВІТЬ ЗАВ'ЯЗАВСЯ ТАЄМНИЙ РОМАН,
ПРО ЯКИЙ В ЛЮТОМУ 1931 РОКУ
ДІЗНАВСЯ ЧОЛОВІК ОЛЕНИ. ВЕЛИКИЙ
РАДЯНСЬКИЙ ВОЕНОНАЧАЛЬНИК БУВ В
ЛЮТІ ВІД ТОГО, ЩО ЙОГО ДРУЖИНА
ЙОМУ ЗРАДЖУЄ З ПИСЬМЕННИКОМ. ВІН
ЗАБОРОНИВ ЇМ СПІЛКУВАТИСЯ, БІЛЬШЕ
РОКУ БУЛГАКОВ НЕ БАЧИВ СВОЮ
КОХАНУ. ПОТІМ ПІСЛЯ ВИПАДКОВОЇ
ЗУСТРІЧІ В РЕСТОРАНІ, ВОНИ
ЗРОЗУМІЛИ, ЩО ПОЧУТТЯ ЇХ ЩЕ ЖИВІ.
ОЛЕНА СЕРГІЇВНА НАПИСАЛА
ЧОЛОВІКОВІ ЛИСТА З ПРОХАННЯМ ДАТИ
ЇЙ РОЗЛУЧЕННЯ, НА ЦЕЙ РАЗ ЄВГЕН НЕ
СТАВ ЗАВАЖАТИ ЇХ ПОЧУТТІВ.

ПІСЛЯ РОКУ СПІЛЬНОГО ЖИТТЯ БУЛГАКОВ ПЕРЕКЛАДАЄ ВСЕ ВИДАВНИЧІ ТА ПОТОЧНІ СПРАВИ НА ОЛЕНУ СЕРГІЙВНА. ДРУЖИНА ПОВНІСТЮ ПРИСВЯЧУЄ СЕБЕ ЧОЛОВІКОВІ, ВОНА ПИШЕ ПІД ЙОГО ДИКТОВКУ, РЕДАГУЄ РУКОПИСИ І ВЕДЕ ЩОДЕННИК ПИСЬМЕННИКА, В ЯКОМУ ФІКСУЄ ВСЕ ЙОГО ТВОРЧІ ПЛАНИ ТА НАПРАЦЮВАННЯ.

СТРАШНА ХВОРОБА ВРАЗИЛА МИХАЙЛА БУЛГАКОВА ВОСЕНИ 1939 РОКУ, ВІН СТАВ ВТРАЧАТИ ЗІР І БОЯВСЯ ПЕРЕБУВАТИ ОДИН. 10 БЕРЕЗНЯ 1940 РОКУ ПИСЬМЕННИКА НЕ СТАЛО. З ЦЬОГО МОМЕНТУ ОЛЕНА СТАЛА БЕРЕГИНЕЮ БЕЗЦІННОГО БУЛГАКОВСЬКОГО АРХІВУ. ТАКОЖ ЗАВДЯКИ ЇЇ ЗАСЛУГАМ В СВІТ ВИЙШЛИ БАГАТО ТВОРІВ МИХАЙЛА, ГОЛОВНИМ З ЯКИХ, ЗВИЧАЙНО Ж, Є «МАЙСТЕР І МАРГАРИТА».

ОЛЕНА БУЛГАКОВА ПІШЛА З ЖИТТЯ В 1970 РОЦІ, КОЛИ ЇЇ БУЛО 76 РОКІВ. ПОХОВАНА ВОНА ПОРУЧ З МОГИЛОЮ ЧОЛОВІКА.